

Теорія та історія держави і права

УДК 351.86(4-672ЄС):342.9

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14012818>

**Антитерористична політика ЄС: аналіз законодавчих ініціатив та їх вплив
на безпекову ситуацію**

Романюк Іван Олексійович,

кандидат юридичних наук,

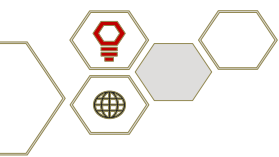
Національна академія Служби безпеки України, м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-4788-8046>

Прийнято: 11.10.2024 | Опубліковано: 30.10.2024

Анотація: Актуальність цього дослідження зумовлена зростанням загроз тероризму в Європейському Союзі, що вимагає запровадження ефективних законодавчих ініціатив для забезпечення безпеки громадян. Після серії терактів 2000-х і 2010-х років ЄС активізував свої зусилля зі створення єдиної антитерористичної політики, спрямованої на покращення координації між державами-членами, протидію фінансуванню тероризму, запобігання радикалізації та боротьбу з терористичними угрупованнями. Особлива увага приділяється забезпеченню правопорядку в умовах нових гібридних загроз, включно з кібертероризмом. У статті наголошується на важливості вирішення цієї проблеми в умовах ескалації терористичних загроз, а також на необхідності забезпечення балансу між безпекою та дотриманням прав людини.

Метою дослідження є аналіз антитерористичної політики Європейського Союзу, зокрема законодавчих ініціатив, спрямованих на протидію тероризму, та

оцінка їхнього впливу на безпекову ситуацію в ЄС. У статті визначено основні виклики, з якими стикаються інституції ЄС у цій сфері, а також надано рекомендації для підвищення ефективності антитерористичних заходів.

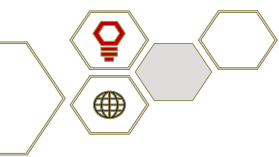
Методологічна база дослідження ґрунтується на аналізі нормативно-правової бази ЄС, зокрема директив і рішень Ради ЄС, а також на порівнянні підходів до боротьби з тероризмом у різних країнах-членах. Застосовано метод системного аналізу для дослідження основних етапів еволюції антитерористичної політики ЄС та її адаптації до сучасних загроз.

У результаті дослідження встановлено, що інституції ЄС ініціювали та впровадили низку важливих законодавчих заходів для протидії тероризму, таких як контроль фінансування терористичних угруповань, запобігання радикалізації в інтернеті та зміцнення співпраці між правоохоронними органами. Водночас виявлено, що проблеми залишаються через неоднорідність національних правових систем країн-членів, що ускладнює оперативну координацію та обмін інформацією. Також відзначено труднощі в дотриманні прав і свобод громадян під час реалізації антитерористичних заходів.

У висновках обґрунтовано важливість адаптації законодавчої бази ЄС до сучасних викликів у сфері боротьби з тероризмом, зокрема гібридних загроз і кібертероризму. Встановлено, що гармонізація правових норм та посилення координаційних механізмів між державами-членами є необхідними умовами для підвищення ефективності антитерористичних заходів. Зазначено актуальність впровадження інструментів для протидії радикалізації в цифровому середовищі та посилення захисту критичної інфраструктури.

Перспективи подальших досліджень полягають в аналізі сучасних форм терористичних загроз, зокрема дезінформації та кібертероризму, а також у розробці нових стратегій для посилення координації між країнами ЄС у сфері протидії тероризму.

Ключові слова: антитерористична політика, Європейський Союз, законодавчі ініціативи, боротьба з тероризмом, радикалізація, кібертероризм, гібридні загрози, безпека, правова гармонізація, співпраця між країнами.

Counter-Terrorism Policy of the EU: Analysis of Legislative Initiatives and Their Impact on the Security Situation

Ivan Romaniuk,

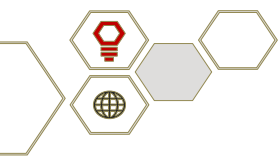
PhD in Law National Academy of the Security Service of Ukraine,
Kyiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-4788-8046>

Abstract: The relevance of this study is due to the growing threats of terrorism in the European Union, which requires the introduction of effective legislative initiatives to ensure the safety of citizens. Following a series of terrorist attacks in the 2000s and 2010s, the EU has stepped up its efforts to create a standard counterterrorism policy aimed at improving coordination between member states, countering terrorist financing, preventing radicalisation and combating terrorist groups. Particular attention is paid to ensuring law and order in the context of new hybrid threats, including cyber-terrorism. The article emphasises the importance of addressing this issue in the context of escalating terrorist threats and the need to strike a balance between security and human rights.

The study's purpose is to analyse the EU's counterterrorism policy, in particular, legislative initiatives aimed at countering terrorism, and assess their impact on the security situation in the EU. The article identifies the main challenges EU institutions face in this area and provides recommendations for improving the effectiveness of anti-terrorism measures.

The study's methodological basis is the analysis of the EU legal framework, in particular, directives and decisions of the EU Council, as well as the comparison of approaches to counterterrorism in different member states. The author uses systematic analysis to study the main stages of the evolution of the EU's counterterrorism policy and its adaptation to modern threats.

The study shows that EU institutions have initiated and implemented several critical legislative measures to counter terrorism, such as controlling the financing of

terrorist groups, preventing radicalisation on the Internet, and strengthening cooperation between law enforcement agencies. At the same time, problems still need to be solved due to the heterogeneity of the national legal systems of the member states, which complicates operational coordination and information exchange. The author also notes the difficulties in respecting the rights and freedoms of citizens in implementing anti-terrorism measures.

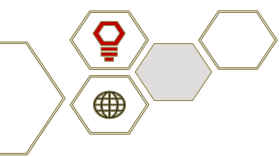
The article concludes by substantiating the importance of adapting the EU legislative framework to the current challenges in the field of counterterrorism, in particular, hybrid threats and cyberterrorism. The author establishes that harmonisation of legal provisions and strengthening of coordination mechanisms between Member States are prerequisites for enhancing the effectiveness of counterterrorism measures. The author emphasises the relevance of introducing tools to counter radicalisation in the digital environment and strengthen critical infrastructure protection.

Further research is needed to analyse modern forms of terrorist threats, particularly disinformation and cyberterrorism, and to develop new strategies to strengthen coordination between EU countries in the field of counterterrorism.

Keywords: counterterrorism policy, European Union, legislative initiatives, counterterrorism, radicalisation, cyber-terrorism, hybrid threats, security, legal harmonisation, cooperation between countries.

Постановка проблеми в загальних рисах та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Антитерористична політика Європейського Союзу (ЄС) набула статусу одного з пріоритетних напрямів його діяльності, особливо після серії терактів, що відбулися на території європейських країн у 2000-х і 2010-х роках.

У зв'язку зі зростанням загрози тероризму Європейський Союз посилив свої зусилля у розробці та реалізації законодавчих ініціатив, спрямованих на запобігання терактам, зміцнення співпраці між державами-членами, а також удосконалення методів протидії терористичним організаціям і радикальним групам. Проблематика боротьби з тероризмом у рамках ЄС становить значний

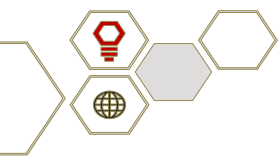
науковий та практичний інтерес, охоплюючи різноманітні аспекти — від правових і організаційних до соціально-економічних та технологічних. Зростаюча загроза терактів вимагає від ЄС не тільки нормативних змін, а й глибокого аналізу ефективності запроваджених заходів.

Законодавчі ініціативи, ухвалені на рівні ЄС, охоплюють різні аспекти антитерористичної політики, починаючи від криміналізації терористичних актів і закінчуючи боротьбою з фінансуванням тероризму. Важливим елементом є також протидія радикалізації та екстремізму, що набули широкого розповсюдження через цифрові платформи. Відповідні законодавчі акти спрямовані на забезпечення посиленого контролю за онлайн-контентом, який може бути використаний для пропаганди тероризму або вербування нових учасників. Водночас необхідність дотримання основних прав і свобод громадян, зокрема права на приватність, породжує нові виклики для урядів і регуляторів, що намагаються знайти баланс між безпекою та демократичними цінностями.

Посилення співпраці між правоохоронними та судовими органами країн-членів ЄС є важливим напрямом боротьби з тероризмом. Інтеграція таких інституцій, як Європол та Євроюст, у єдину систему протидії тероризму підвищує ефективність обміну інформацією, координації операцій та спільної роботи над виявленням і нейтралізацією загроз. Водночас існують значні виклики, обумовлені неоднорідністю законодавчих систем і підходів до протидії тероризму в різних країнах-членах, що ускладнює гармонізацію правових норм і оперативність дій.

Науковий аналіз антитерористичної політики ЄС має практичну цінність, оскільки дозволяє дослідити вплив запроваджених законодавчих ініціатив на реальну безпекову ситуацію. Оцінка ефективності таких ініціатив є ключовим аспектом, особливо в контексті динамічних загроз, зокрема нових форм терористичної діяльності, як-от кібертероризм і гібридні атаки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Антитерористична політика Європейського Союзу базується на низці законодавчих ініціатив, які спрямовані на боротьбу з тероризмом через посилення міжнародного співробітництва та

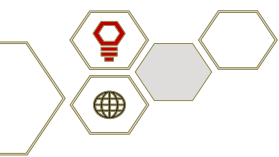

адаптацію правової бази до нових викликів. Дослідження Врадія О. розглядає антитерористичну стратегію ЄС як ключову складову політики безпеки, що спрямована на зниження рівня загрози через впровадження системи запобіжних заходів, координацію між країнами-членами та створення нових механізмів протидії терористичним актам [1]. Пономаренко А. аналізує сучасний стан та перспективи розвитку стратегії Європейського Союзу у протидії тероризму, зосереджуючись на ефективності впроваджених заходів та ролі ЄС у глобальному антикризовому управлінні [2].

Законодавчі ініціативи ЄС у цій сфері вивчаються через призму аналізу законодавчих актів і нормативних документів. Дослідження Чернадчука Т. та Березовської В. аналізує законодавство Європейського Союзу та національні антитерористичні програми деяких країн, підкреслюючи важливість правової гармонізації на рівні ЄС для досягнення більш ефективної співпраці між державами-членами [3]. Кудінов С. досліджує міжнародний досвід протидії тероризму і його значення для України, акцентуючи на важливості використання іноземних практик для покращення національної системи безпеки [4].

Важливим аспектом є роль документів як процесуальних джерел доказів у кримінальному судочинстві. Тимчишин А. та Тимчишин Д. підкреслюють їхнє значення в рамках антитерористичних заходів, демонструючи, як ефективне використання доказів сприяє покращенню результатів судових процесів, пов'язаних із тероризмом [5]. Цей підхід є актуальним не лише для Європейського Союзу, але й для України, що намагається адаптувати європейські стандарти у своїй системі безпеки.

D'Amato S., Terlizzi A. у своєму дослідженні роблять емпіричний аналіз європейської стратегії протидії тероризму, зосереджуючись на колективній безпеці, яку створює ЄС через об'єднання зусиль своїх членів [6]. Дослідження показує, що важливу роль у забезпеченні ефективної боротьби з тероризмом відіграє не лише координація зусиль на рівні країн, а й участь у глобальних ініціативах. Цей підхід підкріплюється дослідженням Kaunert C. та Léonard S.,

які підкреслюють колективну сек'юритизацію тероризму в межах ЄС, що дозволяє оперативніше реагувати на нові виклики [7].

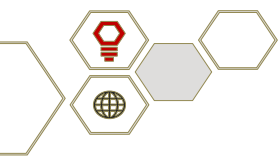
Важливим елементом у протидії тероризму є застосування спеціальних знань у розслідуванні злочинів. Дослідження Тимчишина А. акцентує увагу на міжнародному досвіді використання спеціальних знань під час розслідування підробки документів та інших злочинів, пов'язаних із тероризмом, що сприяє підвищенню якості слідчих дій [8].

Питання правового регулювання діяльності захисників та представників осіб у країнах загального права аналізуються Логвинським Г., який наголошує на особливостях правового статусу захисників у таких правових системах, а також на значенні правових норм для забезпечення їхньої безпеки під час розгляду справ, пов'язаних із тероризмом [9].

Національні підходи до протидії тероризму активно впроваджують механізми альтернативного вирішення спорів, зокрема медіацію. У дослідженнях Сулейманової С. Р. розглядаються особливості застосування медіації в умовах збройних конфліктів, наголошуючи на її значенні для мирного врегулювання суперечок та зниження рівня терористичної загрози через діалог між сторонами [10]. Її подальші роботи стосуються переговорів як альтернативного способу розв'язання конфліктів, що є важливим інструментом у сучасних антитерористичних ініціативах ЄС [11].

Інституції Європейського Союзу систематично розробляють і вдосконалюють нормативно-правові механізми, спрямовані на підвищення ефективності протидії тероризму. У дослідженні Білана І. розглядається досвід ЄС у протидії тероризму, підкреслюючи значущість правових реформ у межах боротьби з міжнародною терористичною загрозою [12]. Водночас Сироїд Т. аналізує правові основи політики безпеки ЄС, простежуючи її розвиток від витоків до сучасності та акцентуючи увагу на захисті прав людини і протидії тероризму [13].

Таким чином, законодавчі ініціативи ЄС у сфері протидії тероризму спрямовані на гармонізацію нормативних актів, зміцнення міжнародної

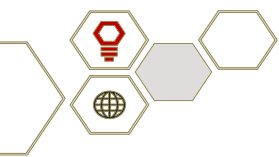

співпраці та запровадження нових механізмів захисту. Аналіз згаданих досліджень демонструє широкий спектр підходів до боротьби з тероризмом, від законодавчого врегулювання до використання спеціальних знань і альтернативних методів вирішення конфліктів. З огляду на виклики, що стоять перед ЄС, подальший розвиток антитерористичних ініціатив матиме важливе значення для забезпечення безпеки в усьому регіоні.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У попередніх дослідженнях антитерористичної політики ЄС залишаються невирішеними кілька важливих аспектів. Насамперед, недостатньо уваги приділено еволюції антитерористичної політики ЄС, зокрема аналізу змін у законодавчій сфері, які б дозволили краще зрозуміти тенденції розвитку. Ця проблема часто залишається без вирішення через складність відстеження взаємозв'язку між різними законодавчими ініціативами і їхнім впливом на загальну безпекову ситуацію. У статті розглянуто основні етапи розвитку політики та зроблено висновки щодо основних тенденцій, що є важливими для подальшого вдосконалення нормативної бази.

Іншою проблемою є недостатньо глибокий аналіз ключових законодавчих актів, які визначають сучасну політику боротьби з тероризмом у ЄС. Відсутність такого аналізу ускладнює розуміння ефективності вже впроваджених заходів і потребує глибшого дослідження для коригування існуючих ініціатив. У статті вирішено це питання через детальний огляд і порівняння ключових законодавчих актів ЄС, що забезпечить необхідну інформацію для оцінки їхнього впливу на безпекову ситуацію.

Окремою невирішеною проблемою залишається співпраця між державами-членами у сфері реалізації антитерористичних заходів. Відсутність достатньої правової гармонізації та недосконала координація між правоохоронними органами різних країн створює перешкоди для оперативного реагування на терористичні загрози. У статті виявлено основні виклики у цій сфері та запропоновано шляхи вдосконалення організаційних механізмів, що сприятиме покращенню співпраці на міждержавному рівні.

Ці невирішені аспекти є важливими для розуміння загальної проблеми, оскільки їх подальше дослідження допоможе підвищити ефективність антитерористичних заходів у ЄС, а також забезпечити гнучкість політики в умовах нових загроз.

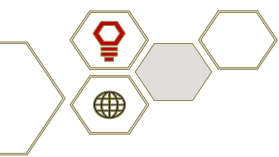
Формулювання цілей статті (постановка завдання)

Метою статті є аналіз законодавчих ініціатив Європейського Союзу в контексті антитерористичної політики та оцінка їхнього впливу на безпекову ситуацію в країнах-членах ЄС. Особлива увага приділяється дослідженню ефективності прийнятих заходів у боротьбі з тероризмом та протидії радикалізації, а також вивченню взаємодії держав-членів у сфері забезпечення безпеки.

Основними завданнями статті є:

1. Дослідити еволюцію антитерористичної політики ЄС, виявити основні тенденції та зміни в законодавчій сфері.
2. Проаналізувати ключові законодавчі акти та ініціативи ЄС у сфері боротьби з тероризмом.
3. Виявити ключові проблеми та виклики, з якими зіштовхується ЄС у реалізації антитерористичних заходів, зокрема у сфері співпраці між державами-членами.
4. Запропонувати рекомендації щодо покращення законодавчих та організаційних механізмів для підвищення ефективності антитерористичної політики ЄС.

Виклад основного матеріалу дослідження. Еволюція антитерористичної політики Європейського Союзу пройшла через кілька важливих етапів, кожен з яких був обумовлений змінами в безпековій ситуації як у Європі, так і в світі. Спочатку ЄС концентрував свої зусилля на вирішенні внутрішніх конфліктів та підтримці стабільності на континенті. Однак після терактів 11 вересня 2001 року в США стало зрозуміло, що тероризм має глобальний характер, і Європа також знаходиться під загрозою. Це змусило ЄС радикально змінити підхід до боротьби

з тероризмом, зосередившись на розробці спільних стратегій та ухваленні нових законодавчих актів.

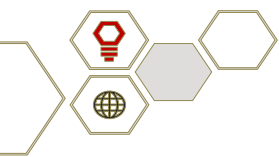
Значним кроком вперед стало ухвалення у 2002 році Рамкового рішення Ради ЄС [14], що визначило загальні підходи до криміналізації терористичних актів на всій території Союзу. Подальший розвиток політики ЄС відбувався через введення нових інструментів для боротьби з фінансуванням тероризму, обміну інформацією між правоохоронними органами та вдосконалення заходів для протидії радикалізації. На початку 2010-х років основні законодавчі ініціативи були сконцентровані на питаннях кібертероризму та зростанні терористичних загроз через поширення екстремістської ідеології в Інтернеті. У відповідь на терористичні атаки у Франції, Німеччині та Бельгії, у 2015-2017 роках ЄС ухвалив низку нових законодавчих актів, що передбачали посилення контролю над кордонами та удосконалення обміну інформацією між державами-членами. Основні етапи та зміни в антитерористичній політиці ЄС представлено в табл.1.

Таблиця 1

Основні етапи та зміни в антитерористичній політиці ЄС

Етапи розвитку	Характеристика основних змін
2001-2005 рр.	Формування спільної політики, консолідація зусиль після терактів 11 вересня та Мадрида.
2006-2010 рр.	Посилення контролю за фінансуванням тероризму та фінансовими потоками.
2011-2015 рр.	Активізація заходів проти кібертероризму та онлайн-радикалізації.
2015-2020 рр.	Посилення контролю на кордонах, удосконалення обміну інформацією після атак у Парижі, Брюсселі.
2021 рік – сьогодні	Протидія гібридним загрозам, дезінформації, кібертероризму.

Джерело: сформовано автором на підставі [1, 4, 6].

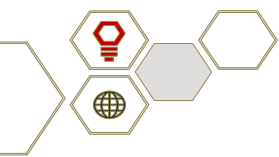
На першому етапі (2001-2005 рр.) ЄС почав рухатися до об'єднання зусиль у сфері боротьби з тероризмом. Цей період характеризувався поступовою консолідацією зусиль країн-членів щодо створення єдиної бази для протидії терористичним актам та координації дій на міжнародному рівні. Після значних терактів у Мадриді (2004 р.) стало зрозуміло, що терористичні групи мають добре організовані мережі у Європі, що ще більше загострило необхідність співпраці між державами [1].

Другий етап (2006-2010 рр.) ознаменувався посиленням контролю над фінансовими потоками, які використовувалися терористичними організаціями. Після терактів у Лондоні (2005 р.) стало зрозуміло, що тероризм потребує більш жорстких заходів з боку фінансового контролю, щоб припинити джерела його фінансування. Цей етап також відзначився активізацією міжнародної співпраці у боротьбі з глобальними фінансовими злочинами, пов'язаними з тероризмом.

У період 2011-2015 років на перший план вийшли питання кібербезпеки та онлайн-радикалізації. З розвитком соціальних мереж і глобальних комунікацій, екстремістські ідеї почали активно поширюватися через Інтернет. Цей період характеризується збільшенням кількості кібернападів і загроз кібертероризму. Успішні теракти у Норвегії (2011 р.) та зростання радикалізму серед молоді стимулювали ЄС активізувати заходи боротьби з онлайн-пропагандою тероризму.

Четвертий етап (2015-2020 рр.) супроводжувався серією великих терористичних атак у Франції, Бельгії та Німеччині. Ці події висвітлили слабкі сторони координації між державами-членами у питаннях обміну інформацією та контролю за переміщенням осіб через зовнішні кордони ЄС. Європейський Союз відповів на ці виклики посиленням співпраці між правоохоронними органами та введенням нових систем моніторингу й контролю [1].

Сучасний етап (з 2021 року) спрямований на боротьбу з новими формами тероризму, такими як гібридні загрози, що поєднують традиційні методи з дезінформацією та кібернападами. Цей період відзначається зростанням ролі інформаційної безпеки та протидії дестабілізаційним впливам, що походять як

від терористичних угруповань, так і від інших деструктивних сил. Таким чином, на кожному етапі розвитку антитерористичної політики ЄС відбувалися важливі зміни, які відповідали новим викликам безпеки.

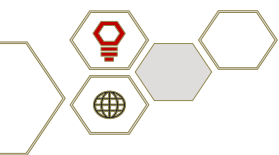
Інституції Європейського Союзу поступово розширювали сферу дії політики безпеки, переходячи від первинних заходів з криміналізації тероризму до сучасних підходів протидії гібридним загрозам і кібертероризму. Це сприяло підвищенню ефективності заходів безпеки та поліпшенню координації між державами-членами.

У контексті боротьби з тероризмом Інституції Європейського Союзу неодноразово ухвалювали ключові законодавчі акти, що спрямовані на підвищення безпеки та протидію радикалізації. Особливого значення набули ініціативи, спрямовані на координацію зусиль між країнами-членами та посилення превентивних заходів. Одним із основних викликів стало забезпечення правової узгодженості та ефективної співпраці на різних рівнях безпеки, що привело до оновлення політики у відповідь на нові загрози. Таблиця 2 узагальнює основні законодавчі акти та ініціативи, що мають вирішальне значення у контексті протидії тероризму.

Таблиця 2

Основні законодавчі акти та ініціативи ЄС

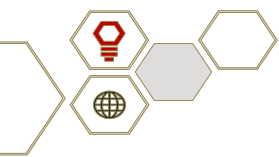
Законодавчий акт/ініціатива	Ключові положення	Вплив на сучасну безпекову ситуацію
Директива (EU) 2017/541 про боротьбу з тероризмом	Розширює поняття терористичних злочинів, охоплюючи підготовку до терактів, тренування, фінансування тероризму	Посилює правову базу для запобігання терористичним загрозам, зміцнюючи превентивні заходи в державах-членах
Європейська стратегія безпеки	Створює інтегровану систему безпеки на рівні ЄС, спрямовану на спільне вирішення загроз та координацію дій	Поліпшення співпраці між державами-членами, що сприяє кращій підготовці до реагування на теракти

Рамкове рішення 2008/919/CFSP	Включає положення про боротьбу з терористичною пропагандою та вербуванням	Протидія радикалізації через обмеження діяльності терористичних мереж та їх фінансової підтримки
План дій ЄС з протидії тероризму	Визначає конкретні заходи для підвищення безпеки транспорту та кордонів, а також кібербезпеки	Покращення захисту критичної інфраструктури та забезпечення безпеки в цифровій сфері
Регламент (EU) 2019/796 про обмежувальні заходи проти кібератак	Встановлює санкції проти осіб та організацій, відповідальних за кібератаки на ЄС та його членів.	Підвищує безпеку кіберпростору, спрощуючи вжиття заходів проти загроз, що виникають у цифровому середовищі.
Директива (EU) 2021/784 щодо боротьби з поширенням терористичного контенту в Інтернеті	Включає положення щодо протидії тероризму і дезінформації, підкреслюючи важливість контролю інформаційних загроз.	Підсилює правову основу для запобігання дезінформації, що підриває демократичні процеси і створює ризики безпеки.

Джерело: сформовано автором на підставі [14-18, 22]

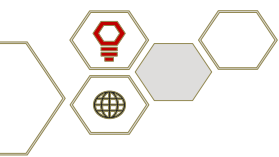
Директива (EU) 2017/541 [15], спрямована на протидію тероризму, є ключовим документом у сучасній антитерористичній політиці ЄС. Вона передбачає широкий спектр правових заходів, зокрема криміналізацію нових форм терористичної діяльності, таких як участь у тренувальних таборах, подорожі з терористичною метою та фінансування тероризму. Ця директива надає державам-членам ЄС механізми для переслідування не тільки безпосередніх виконавців терористичних актів, але й тих, хто підтримує терористичні мережі на різних етапах їх діяльності. Одним із практичних впливів цієї директиви є можливість запобігання тероризму на ранніх стадіях, коли організація атаки ще не досягла активної фази. За допомогою інструментів, запропонованих директивою, правоохоронні органи можуть відслідковувати переміщення та діяльність підозрюваних осіб, що значно знижує ймовірність успішного виконання терактів.

Європейська стратегія безпеки [16] створила основу для інтегрованої системи безпеки на рівні ЄС, метою якої є забезпечення взаємодії між державами-членами у сфері боротьби з тероризмом [2]. Одним із ключових механізмів, передбачених цією стратегією, є використання інтегрованих інформаційних систем, таких як Шенгенська інформаційна система (SIS II) та Європейська інформаційна система судових записів (ECRIS). Ці системи дозволяють оперативно обмінюватися інформацією про підозрюваних осіб, їхні переміщення та правовий статус у різних країнах ЄС. Практичний вплив цього механізму полягає в тому, що держави-члени можуть швидше ідентифікувати потенційних терористів та вживати превентивних заходів для їх нейтралізації. Однак виклики, пов'язані з обмеженим доступом до певних даних у деяких країнах через різні правові обмеження, знижують ефективність цього інструменту.

Рамкове рішення 2008/919/CFSP [14] відіграє вирішальну роль у протидії радикалізації та терористичній пропаганді. Воно запроваджує положення, що дозволяють країнам-членам ЄС боротися з пропагандистськими мережами, які вербують нових членів через інтернет і соціальні медіа. Основний механізм полягає в блокуванні екстремістського контенту та ліквідації пропагандистських каналів, що активно використовуються терористичними організаціями. Хоча це рішення має великий потенціал для боротьби з радикалізацією, його практичне застосування стикається з низкою дилем. Технологічні можливості терористичних груп дозволяють їм швидко адаптуватися до блокування контенту, використовуючи децентралізовані платформи, що ускладнює ефективний контроль за поширенням екстремістських ідей.

План дій з протидії тероризму [17] зосереджується на конкретних практичних заходах для захисту критичної інфраструктури та забезпечення безпеки на транспорті та кордонах. Він включає впровадження посилених заходів кібербезпеки, що мають важливе значення в сучасних умовах зростання кількості кібератак, які часто використовуються для дестабілізації суспільства та підготовки терористичних актів. Практичний вплив цього плану відчувається в

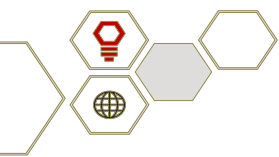
покращеній безпеці на кордонах, підвищенні захисту транспортних систем, а також у розвитку кібераналізу для виявлення загроз у цифровому просторі. Однак виклики залишаються у сфері міжвідомчої координації, де часто спостерігається нестача ресурсів та недостатня підготовка фахівців у кіберсфері.

Регламент (ЄС) 2019/796 [18] впроваджує обмежувальні заходи проти осіб та організацій, які несуть відповідальність за кібератаки на держави-члени ЄС та саму Європейську Унію. Документ підкреслює важливість захисту критичної інфраструктури, оскільки кібератаки можуть мати серйозні наслідки для національної безпеки та економіки. Цей регламент сприяє зміцненню правової основи для вжиття заходів проти загроз у цифровому середовищі, підвищуючи ефективність реагування на кібератаки та покращуючи загальний рівень кібербезпеки в ЄС.

Директива (ЄС) 2021/784 [19] фокусується на необхідності системного підходу до боротьби з тероризмом і дезінформацією, що може підривати демократичні процеси. Документ пропонує заходи для покращення співпраці між державами-членами у відповідь на інформаційні загрози, зокрема, щодо радикалізації населення. Директива сприяє створенню ефективних правових інструментів для протидії дезінформації, що може мати небезпечні наслідки для безпеки суспільства, а також забезпечує правову основу для вжиття необхідних заходів проти екстремістських наративів.

Співвідношення нормативно-правових актів ЄС з міжнародними стандартами є важливим аспектом. Більшість заходів ЄС узгоджені з рекомендаціями ООН, особливо щодо протидії тероризму та запобігання його фінансуванню. Європейські країни також враховують рекомендації FATF (Financial Action Task Force) [20] щодо боротьби з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, що сприяє узгодженості між міжнародними та регіональними механізмами.

Досвід інших країн, таких як США та Ізраїль, значною мірою вплинув на розробку законодавчих актів ЄС. Зокрема, США вже давно використовують системи масового спостереження та аналізу великих даних для виявлення

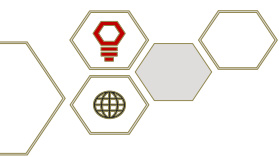
потенційних терористичних загроз, що поступово інтегрується і в європейську практику. Ізраїльський досвід боротьби з тероризмом, отриманий в умовах безпосередньої загрози терористичних атак, став цінним прикладом для Європейського Союзу, особливо в аспекті профілактики та нейтралізації терористичних осередків до їхньої активізації.

Законодавчі ініціативи ЄС у сфері боротьби з тероризмом набули нового значення в контексті збройної агресії росії проти України, яка актуалізувала виклики гібридних загроз та їхній вплив на загальноєвропейську безпеку. Агресія росії підкреслила необхідність посилення координації між державами-членами ЄС та адаптації існуючих механізмів протидії тероризму до нових викликів, зокрема тих, що пов'язані із зовнішньою агресією та внутрішніми дестабілізаційними чинниками. Український досвід у боротьбі з ворогом, протидії інформаційним і кібератакам може бути цінним для ЄС у вдосконаленні нормативно-правової бази протидії тероризму.

Натепер, у процесі триваючої збройної агресії росії, Україна стикається з новими формами терористичної активності, підтримуваної зовнішніми акторами, такими як розвідувально-диверсійні групи та радикальні мережі, що активно використовуються для дестабілізації регіону.

Європейські нормативно-правові акти, такі як Директива (EU) 2017/541 [15] щодо протидії тероризму, можуть бути вдосконалені практичними уроками, отриманими Україною під час активного протистояння терористичним загрозам, що спрямовані на підрив державної безпеки.

Впровадження антитерористичних заходів у Європейському Союзі є складним процесом, що потребує врахування національних особливостей кожної країни-члена, зокрема їхніх правових систем, політичних умов і рівня готовності до протидії терористичним загрозам. Основні ініціативи ЄС зосереджені на гармонізації правових норм, покращенні координації між країнами та забезпеченні ефективного обміну інформацією для запобігання терористичним актам. Проте цей процес стикається з низкою викликів, зумовлених

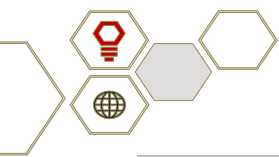
різноманітністю правових систем, труднощами міждержавної співпраці та відмінностями в ресурсному забезпеченні держав-членів.

У таблиці 3 наведено детальний огляд основних викликів і проблем, пов'язаних із реалізацією антитерористичних заходів у різних країнах ЄС, з урахуванням їхніх внутрішніх правових систем і специфіки міждержавної співпраці.

Таблиця 3

Виклики та проблеми впровадження антитерористичних заходів у країнах ЄС: внутрішні правові системи та міждержавна співпраця

Країна	Внутрішні виклики в правовій системі	Проблеми міждержавної співпраці	Особливості впровадження антитерористичних заходів
Німеччина	Обмеження конституційних прав щодо спостереження, сильна судова система захисту приватності	Повільна інтеграція в загальноєвропейські інформаційні системи	Високий рівень локальної безпеки, але обмежений доступ до певних даних
Франція	Спеціальне антитерористичне законодавство дозволяє розширені повноваження для органів влади	Питання координації з сусідніми країнами щодо перетину кордонів	Сильна правова база, але проблеми з обміном інформацією на європейському рівні
Італія	Багаторівнева система правосуддя затримує реалізацію загальноєвропейських заходів	Слабка міждержавна співпраця у питаннях екстрадиції	Затримки з імплементацією через складність правової системи
Іспанія	Досвід боротьби з тероризмом (ЕТА) впливає на сучасну правову базу, що вже застаріла для сучасних викликів	Проблеми з інтеграцією нових інформаційних систем та співпрацею з іншими державами-членами	Високий рівень підготовки спецслужб, але правова база потребує модернізації

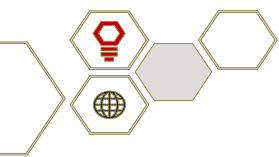

Польща	Деякі заходи, що порушують громадянські свободи, критикуються на міжнародному рівні	Відсутність довіри в обміні даними з іншими країнами через низький рівень захисту даних	Сильна орієнтація на власні методи боротьби з тероризмом, низький рівень співпраці
Швеція	Ліберальне законодавство ускладнює процес криміналізації підозрюваних у тероризмі	Недостатня інтеграція в загальноєвропейські антитерористичні мережі	Значна увага до захисту громадянських прав, що обмежує можливості превентивних заходів
Угорщина	Використання антитерористичних заходів для посилення контролю над суспільством	Недовіра до органів правопорядку інших держав через внутрішню політичну ситуацію	Політизація антитерористичної політики, що впливає на ефективність заходів
Україна	Інтеграція з ЄС триває, але правова база ще не повністю узгоджена з європейськими стандартами	Питання співпраці у сфері кібербезпеки та боротьби з гібридними загрозами	Агресія створює нові виклики у реалізації антитерористичних заходів

Джерело: сформовано автором на підставі [4, 7, 12, 22]

До прикладу, Німеччина зосереджена на захисті приватності своїх громадян, що може перешкоджати використанню певних інструментів спостереження, навіть якщо вони можуть бути ефективними у боротьбі з тероризмом. У Франції, де терористичні атаки залишаються гострою проблемою, існує більша готовність до застосування жорстких заходів. Іспанія має великий досвід боротьби з тероризмом завдяки конфлікту з ЕТА [4, 21], але її законодавча база поступово втрачає актуальність у зв'язку зі зміною характеру терористичних загроз.

Приклад Італії демонструє, що складна багатоетапна система правосуддя може затримувати реалізацію загальноєвропейських заходів, що негативно впливає на ефективність міжнародної боротьби з тероризмом. У Швеції, навпаки, ліберальне законодавство створює перешкоди для криміналізації підозрюваних

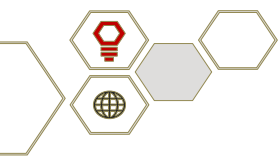
у тероризмі, обмежуючи можливості правоохоронних органів здійснювати превентивні дії.

У свою чергу, Польща та Угорщина, зі свого боку, демонструють інші труднощі: у Польщі спостерігається низький рівень довіри до обміну даними з іншими державами, що значно знижує ефективність міждержавної співпраці. Водночас в Угорщині антитерористична політика часто використовується як інструмент внутрішнього політичного контролю, що також ускладнює ефективну реалізацію заходів у сфері протидії тероризму.

В умовах триваючої збройної агресії росії проти України, питання антитерористичних заходів набуває особливої актуальності, зокрема у зв'язку з кіберзагрозами та гібридними атаками, що створюють нові виклики для правової системи держави. У сучасних умовах ситуація значно ускладнилася через низку факторів. Щонайперше, терористичні загрози стають дедалі більш гібридними, що потребує тіснішої міждержавної координації, яка, однак, залишається проблемною через відмінності у правових підходах і рівні довіри між країнами [23]. З іншого боку, вдосконалення інформаційних систем обміну даними та співпраця у сфері кібербезпеки демонструють позитивні результати, оскільки це дозволяє швидше реагувати на загрози. Проте, недостатня підготовка у деяких країнах до сучасних викликів у сфері кібербезпеки залишається значним недоліком.

Натепер, попри успіхи у формуванні єдиної системи антитерористичних заходів, внутрішні національні виклики, зокрема правові обмеження та різноманітність політичних підходів, значно уповільнюють процеси інтеграції та координації. Водночас позитивні зрушення в обміні інформацією та впровадженні новітніх технологій для моніторингу й запобігання загрозам свідчать про поступову адаптацію країн ЄС до нових викликів у сфері боротьби з тероризмом.

Для підвищення ефективності антитерористичної політики ЄС необхідно здійснити комплексний підхід, що передбачає вдосконалення законодавчих та організаційних механізмів на різних рівнях. Одним із ключових напрямів є

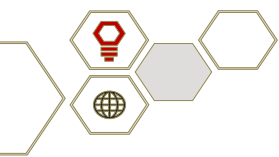

гармонізація національних законодавств країн-членів щодо визначення тероризму, форм і методів його попередження, а також посилення координації між правоохоронними органами і судовими інстанціями різних держав. Сучасна система правового регулювання в ЄС потребує перегляду з огляду на нові виклики, зокрема пов'язані з гібридними загрозами, кібератаками та радикалізацією через інтернет. Це вимагає запровадження єдиних стандартів для попередження терористичних актів, у тому числі в інформаційному просторі, та посилення співпраці в межах ЄС.

Законодавча база має забезпечувати більш чіткі механізми обміну інформацією між правоохоронними органами та спеціальними службами, що дозволить швидше реагувати на потенційні загрози. Це також передбачає створення нових платформ для обміну даними, які відповідали б вимогам захисту персональної інформації, але водночас не перешкоджали б оперативній роботі з підозрюваними. Посилення співпраці у сфері обміну розвідувальною інформацією є ключовим елементом для запобігання терактам, оскільки терористичні мережі часто діють на міжнародному рівні.

На організаційному рівні важливо вдосконалити механізми навчання та підготовки співробітників правоохоронних органів у різних країнах-членах, що дозволить підвищити їхню компетентність у боротьбі з новими формами тероризму. Необхідно розвивати спільні навчальні програми та обмін досвідом, особливо в контексті роботи з терористичними групами, які використовують новітні технології. Це також включає підвищення рівня співпраці у сферах кібербезпеки та захисту критичної інфраструктури, оскільки сучасні терористичні загрози все частіше пов'язані з атаками на цифрові системи.

Крім того, важливим аспектом протидії тероризму є залучення громадськості через впровадження програм ранньої профілактики радикалізації. Профілактичні заходи, зокрема освітні ініціативи, мають бути спрямовані на підвищення обізнаності населення щодо ознак радикалізації та методів її запобігання. Це також вимагає розробки програм реабілітації для осіб, які зазнали впливу екстремістських ідеологій. Реалізація таких заходів сприятиме

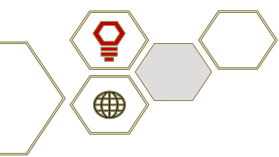
підвищенню ефективності антитерористичної політики ЄС, адаптуючи її до сучасних викликів і загроз.

Висновки. Проведений аналіз показав, що антитерористична політика Європейського Союзу за останні десятиліття значно трансформувалася, адаптуючись до динамічних викликів міжнародної безпеки. Встановлено, що вона пройшла шлях від реагування на внутрішні загрози до розробки комплексних законодавчих ініціатив, спрямованих на боротьбу з тероризмом на глобальному рівні. Ключовою проблемою залишається неоднорідність національних правових систем країн-членів, що ускладнює інтеграцію спільних ініціатив і механізмів співпраці. Проблеми також пов'язані з пошуком балансу між безпекою та захистом прав і свобод громадян. Рекомендується удосконалення механізмів обміну інформацією, гармонізація правових систем, розробка ефективних превентивних заходів, зокрема в кіберпросторі.

Перспективи подальших досліджень стосуються аналізу ефективності впроваджених законодавчих ініціатив, а також розробки нових стратегій протидії гібридним загрозам і радикалізації в цифровому середовищі.

Список використаних джерел

1. Врадій О. Антитерористична стратегія як важлива складова політики ЄС. *Актуальні проблеми всесвітньої історії: конфлікти як складова міжнародних відносин*. Київ: Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України». Київ: Фенікс. 2014. С. 203-211. URL: <https://elibrary.ivinas.gov.ua/286/1/Conflicts-sbirnyk-190-197.pdf> (дата звернення: 25.08.2024).
2. Пономаренко А. Стратегія Європейського Союзу у протидії тероризму: сучасний стан та перспективи розвитку. *Академічні візії*. 2023. № 26. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1275> (дата звернення: 25.08.2024).
3. Чернадчук Т., Березовська В. Політика Європейського Союзу щодо боротьби з тероризмом: аналіз законодавства Європейського Союзу та деяких

національних антитерористичних програм. *Правова держава*. 2022. № 48. С. 66-76. DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2022.48.267964> (дата звернення: 25.08.2024).

4. Кудінов С. Міжнародний досвід протидії тероризму та його значення для України. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. Київ, 2019. Т. 30 (69). № 1. С. 117-123. URL: https://juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/1_2019/22.pdf (дата звернення: 25.08.2024).

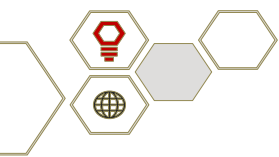
5. Тимчишин А., Тимчишин Д. Документи як процесуальні джерела доказів у кримінальному судочинстві. *Наука і техніка сьогодні*. 2024. № 2 (30). DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-2\(30\)-970-980](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2024-2(30)-970-980) (дата звернення: 25.08.2024).

6. D'Amato S., Terlizzi A. Strategic European counterterrorism? An empirical analysis. *European Security*. 2022. Vol. 31, no. 4. P. 540-557. DOI: <https://doi.org/10.1080/09662839.2022.2029847> (date of access: 25.08.2024).

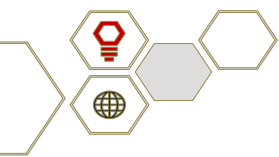
7. Kaunert C., Léonard S. The collective securitisation of terrorism in the European Union. *Collective Securitisation and Security Governance in the European Union*. 1st edition. Routledge. 2020. P. 35-51. URL: <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9780367853365-3/collective-securitisation-terrorism-european-union-christian-kaunert-sarah-l%C3%A9onard> (date of access: 25.08.2024).

8. Тимчишин А. М. Міжнародний досвід використання спеціальних знань у розслідуванні фальшивомонетництва. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства*. 2023. № 61. С. 1.26-1.39.

9. Логвинський Г. В. Посягнення на захисника чи представника особи у законодавстві країн правової сім'ї загального права. *Sciences of Europe*. 2021. № 78. С. 13-17. URL: <https://www.europe-science.com/wp-content/uploads/2021/11/Sciences-of-Europe-No-78-2021-Vol.-2.pdf> (дата звернення: 25.08.2024).

10. Сулейманова С. Особливості застосування медіації у збройному конфлікті. 2022. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0e70e3c5-d5ff-45cb-9f28-ec72200de3f7/content> (дата звернення: 25.08.2024).
11. Сулейманова С. Поняття переговорів як способу альтернативного вирішення спорів. *Реформування цивільного процесуального права в умовах інтеграційних процесів в Україні*: Матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції ім. Ю. С. Червоного. Одеса: Фенікс. 2020. С. 56-58. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/0e8582f8-e16f-4195-8369-d57658185b17/content> (дата звернення: 25.08.2024).
12. Білан І. Протидія тероризму: досвід ЄС. *Інформація і право*. 2021. № 2 (37). С. 67-73. DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2021.2\(37\).238338](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2021.2(37).238338) (дата звернення: 25.08.2024).
13. Сироїд Т. Л. Правова основа політики Європейського Союзу в галузі безпеки: від витоків до сучасності. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 3. С. 54-60.
14. Рамкове рішення Ради 2008/919/CFSP від 28 листопада 2008 року, яке змінює Рамкове рішення 2002/475/JHA про боротьбу з тероризмом. EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32008F0919> (дата звернення: 25.08.2024).
15. Директива (ЄС) 2017/541 Європейського Парламенту та Ради від 15 березня 2017 року про боротьбу з тероризмом. EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32017L0541> (дата звернення: 25.08.2024).
16. European Security Strategy. Council of the European Union. A Secure Europe in a Better World. *Council of the European Union* URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/30823/qc7809568enc.pdf> (date of access: 25.08.2024).
17. A Counter-Terrorism Agenda for the EU: Anticipate, Prevent, Protect, Respond Brussels. 9.12.2020. COM (2020) 795 final. URL: <https://eur->

[lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0795](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0795) (date of access: 25.08.2024).

18. Регламент (ЄС) 2019/796 Європейського Парламенту та Ради від 17 квітня 2019 року щодо заходів з боротьби проти кіберзагроз, що загрожують Союзу або його державам-членам. EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32019R0796> (дата звернення: 25.08.2024).

19. Європейський Союз. Регламент (ЄС) 2021/784 Європейського Парламенту та Ради від 29 квітня 2021 року щодо запобігання поширенню терористичного контенту в Інтернеті. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A32021R0784> (дата звернення: 25.08.2024).

20. Financial Action Task Force. FATF Recommendations. 2024. URL: <https://www.fatf-gafi.org/en/topics/fatf-recommendations.html>. (date of access: 25.08.2024).

21. Пилипенко О. В. Громадські рухи: особливості формування та функціонування у сучасному світі. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Філософія. Соціологія. Політологія*. 2015. № 4. С. 75-81.

22. Vasiliauskiene V., Vasiliauskas M. Definition of terrorism and EU counter-terrorism policy. *Border Security and Management*. 2020. Vol. 3, no. 8. P. 88–99. URL: <https://doi.org/10.17770/bsm.v3i8.5362> (date of access: 27.08.2024).

23. . Andreeva C. The EU's counter-terrorism policy after 2015—"Europe wasn't ready"—"but it has proven that it's adaptable". *ERA Forum*. 2019. Vol. 20, no. 3. P. 343–370. URL: <https://doi.org/10.1007/s12027-019-00570-0> (date of access: 27.08.2024).